

Samling af Afgørelser

RETTENS DOM (Tredje Udvidede Afdeling)

12. februar 2019 *

»Ansvar uden for kontraktforhold – konkurrence – karteller – afgørelse, som fastslår en overtrædelse af artikel 101 TEUF – bøder – dom om delvis annullation af denne afgørelse – tilbagebetaling af bødens hovedbeløb – morarenter – tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af en retsregel, som tillægger borgerne rettigheder – årsagsforbindelse – skade – artikel 266 TEUF – artikel 90, stk. 4, litra a), andet punktum, i delegeret forordning (EU) nr. 1268/2012«

I sag T-201/17,

Printeos, SA, Alcalá de Henares (Spanien), ved advokaterne H. Brokelmann og P. Martínez-Lage Sobredo,

sagsøger,

mod

Europa-Kommissionen ved F. Dintilhac og F. Jimeno Fernández, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

angående et søgsmål anlagt i henhold til artikel 268 TEUF med principal påstand om erstatning for den skade, der følger af Kommissionens afslag på at betale sagsøgeren morarenter af hovedbeløbet på den bøde, som blev tilbagebetalt efter annullationen af Kommissionens afgørelse C(2014) 9295 final af 10. december 2014 om en procedure i henhold til artikel 101 [TEUF] og EØS-aftalens artikel 53 (AT.39780 – Konvolutter), ved dom af 13. december 2016, Printeos m.fl. mod Kommissionen (T-95/15, EU:T:2016:722), og en subsidær påstand i henhold til artikel 263 TEUF om annullation af Kommissionens afgørelse af 26. januar 2017 om afslag på den nævnte tilbagebetaling,

har

RETTEN (Tredje Udvidede Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, S. Frimodt Nielsen, og dommerne V. Kreuschitz (refererende dommer), I.S. Forrester, N. Póltorak og E. Perillo,

justitssekretær: ekspeditionssekretær J. Palacio González,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 3. juli 2018,

afsagt følgende

* Processprog: spansk.

Dom

Twistens baggrund

- 1 Med sin afgørelse C(2014) 9295 final af 10. december 2014 om en procedure i henhold til artikel 101 [TEUF] og EØS-aftalens artikel 53 (AT.39780 – Konvolutter) (herefter »afgørelsen af 2014«) fastslog Europa-Kommissionen bl.a., at sagsøgeren, Printeos SA, havde tilsidesat artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS), idet selskabet i perioden fra den 8. oktober 2003 til den 22. april 2008 havde deltaget i et kartel, der var indgået og gennemført på det europæiske marked for standard-katalogkonvolutter og specialtrykte konvolutter, herunder i Danmark, i Tyskland, i Frankrig, i Sverige, i Det Forenede Kongerige og i Norge. Denne afgørelse blev vedtaget efter en forligsprocedure i medfør af artikel 10a i Kommissionens forordning (EF) nr. 773/2004 af 7. april 2004 om Kommissionens gennemførelse af procedurer i henhold til [artikel 101 TEUF og 102 TEUF] (EUT 2004, L 123, s. 18) og Kommissionens meddelelse om forligsprocedurer med henblik på vedtagelse af beslutninger i henhold til artikel 7 og artikel 23 i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 i kartelsager (EUT 2008, C 167, s. 1).
- 2 Henset til den i artikel 1, stk. 5, i afgørelsen af 2014 konstaterede overtrædelse pålagde Kommissionen sagsøgeren i fællesskab og solidarisk med visse af selskabets datterselskaber en bøde på 4 729 000 EUR [den pågældende afgørelses artikel 2, stk. 1, litra e)].
- 3 I henhold til denne afgørelses artikel 2, stk. 2, skulle bøden betales inden for tre måneder efter, at der var givet meddelelse herom.
- 4 Artikel 2, stk. 3, i afgørelsen af 2014 bestemmer følgende:

»Ved udløbet af denne frist pålægges der automatisk renter til den rentesats, som [Den Europæiske Centralbank (ECB)] anvender på sine vigtigste refinansieringstransaktioner den første dag i den måned, hvor denne afgørelse blev vedtaget, forhøjet med tre og et halvt procentpoint.

Hvis en virksomhed, der er omhandlet i artikel 1, har anlagt sag, dækker denne virksomhed bødebeløbet fra forfaldsdagen enten ved at stille en finansiell garanti, som kan accepteres, eller ved midlertidigt at betale bødebeløbet i overensstemmelse med artikel 90 i Kommissionens delegerede forordning (EU) nr. 1268/2012 af 29. oktober 2012 om gennemførelsesbestemmelser til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU, Euratom) nr. 966/2012 om de finansielle regler vedrørende Unionens almindelige budget (EUT 2012, L 362, s. 1).«

- 5 Artikel 2, stk. 3, første afsnit, i afgørelsen af 2014 er baseret på artikel 83 i delegeret forordning nr. 1268/2012, der under overskriften »Morarenter« bl.a. bestemmer følgende:

»1. Enhver fordring, som ikke er indfriet inden udløbet af den frist, der er omhandlet i artikel 80, stk. 3, litra b), er rentebærende efter stk. 2 og 3 i denne artikel [...].

2. Rentesatsen for fordringer, som ikke er indfriet inden udløbet af den frist, der er omhandlet i artikel 80, stk. 3, litra b), er den sats, som Den Europæiske Centralbank anvender på sine vigtigste refinansieringstransaktioner den første kalenderdag i den måned, hvor fristen udløber, og som offentliggøres i *Den Europæiske Unions Tidende*, C-udgaven, forhøjet med:

[...]

b) tre og et halvt procentpoint i alle andre tilfælde

[...]

4. I tilfælde af bøder, hvor debitor i stedet for betaling stiller en finansiel garanti, der er godkendt af regnskabsføreren, er den rentesats, der finder anvendelse fra udløbet af den frist, der er omhandlet i artikel 80, stk. 3, litra b), den i stk. 2 i denne artikel omhandlede sats gældende den første dag i den måned, hvor afgørelsen om bødepålæg blev vedtaget, kun forhøjet med halvandet procentpoint.»

6 Artikel 83 i delegeret forordning nr. 1268/2012 er baseret på artikel 78, stk. 4, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 966/2012 af 25. oktober 2012 om de finansielle regler vedrørende Unionens almindelige budget og om ophævelse af Rådets forordning (EF, Euratom) nr. 1605/2002 (EUT 2012, L 298, s. 1, herefter »finansforordningen«), hvorefter Kommissionen tillægges beføjelse til at vedtage delegerede retsakter i overensstemmelse med samme forordnings artikel 210 vedrørende fastsættelse af detaljerede regler for fastlæggelse af bl.a. morarenter.

7 Artikel 90 i delegeret forordning nr. 1268/2012, der er nævnt i artikel 2, stk. 3, andet afsnit, i afgørelsen af 2014 (jf. præmis 4 ovenfor), bestemmer bl.a. følgende:

»1. Når en afgørelse om pålæggelse af en bøde eller en anden sanktion, som Kommissionen har truffet i henhold til [EUF-traktaten] eller Euratomtraktaten, indbringes for Den Europæiske Unions Domstol, indbetaler debitor, indtil alle retsmidler er udtømt, enten midlertidigt de pågældende beløb på den bankkonto, som regnskabsføreren har angivet, eller stiller en finansiel garanti, som kan accepteres af regnskabsføreren. Garantien skal være uafhængig af forpligtelsen til at betale bøden, tvangsbøden eller andre sanktioner og skal kunne tvangsfuldbyrdes ved første påkrav. Den skal dække fordringens hovedstol og de skyldige renter, jf. [finansforordningens] artikel 83, stk. 4.

2. Kommissionen sikrer de foreløbigt inkasserede beløb ved at investere dem i finansielle aktiver og dermed garantere pengenes sikkerhed og likviditet, samtidigt med at den sigter mod at opnå et positivt afkast.

[...]

4. Når alle retsmidler er udtømt, og hvis bøden eller sanktionen er annulleret eller reduceret, træffes en af følgende foranstaltninger:

a) [D]e uberettiget inddrevne beløb tilbagebetales med renter til den pågældende tredjemand. I tilfælde, hvor det samlede afkast for den pågældende periode har været negativt, tilbagebetales den nominelle værdi af det uberettiget inddrevne beløb.

b) [N]år der er stillet en finansiel garanti, frigøres denne.»

8 Artikel 90 i delegeret forordning nr. 1268/2012 er baseret på finansforordningens artikel 83, stk. 4, hvorefter Kommissionen tillægges beføjelse til at vedtage delegerede retsakter i overensstemmelse med samme forordnings artikel 210 vedrørende fastsættelse af detaljerede regler for beløb i form af bøder, tvangsbøder og påløbne renter.

9 Sagsøgeren blev underrettet om afgørelsen af 2014 den 11. december 2014.

10 Ved e-mail af 16. februar 2015 mindede Kommissionen sagsøgeren om, at den pålagte bøde skulle dækkes inden for tre måneder efter, at der var givet meddelelse om afgørelsen, og at selskabet, såfremt det besluttede at anlægge et annulationsøgsmål ved Retten, enten skulle stille en tilstrækkelig bankgaranti eller foretage en midlertidig betaling af bøden.

- 11 Til denne e-mail var vedhæftet en note med overskriften »Information Note on Provisionally Paid or Guaranteed Fines« (orienterende note om bøder, som er genstand for en midlertidig betaling eller en garanti) af 20. juli 2002 (herefter »orienterende note«). I denne note anførtes bl.a. følgende:

»I henhold til artikel 85a i [Kommissionens] forordning (EF, Euratom) nr. 2342/2002 [af 23. december 2002 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF, Euratom) nr. 1605/2002 om finansforordningen vedrørende De Europæiske Fællesskabers almindelige budget (EFT 2002, L 357, s. 1)] opkræver regnskabsføreren midlertidigt de bøder, der er genstand for et søgsmål ved Den Europæiske Unions Domstol, fra den berørte virksomhed, eller anmoder denne om at stille en garanti. Når alle retsmidler er udtømt, opføres de midlertidigt opkrævede beløb og renterne heraf på budgettet eller tilbagebetales helt eller delvist til den berørte virksomhed.

[...]

I tilfælde af bøder, der pålægges af Kommissionen fra 2010, investerer sidstnævnte de beløb, som midlertidigt er blevet udbetalt, i en fond med en portefølje af aktiver, hvis eksponering er begrænset til statslige kreditrisici med en høj kreditvurdering, med en restløbetid på højst [to] år, og som vil blive forvaltet gennem Kommissionens tjenestegrene.

Såfremt Domstolen annullerer bøden helt eller delvist, tilbagebetaler Kommissionen det annullerede beløb helt eller delvist, forhøjet med et garanteret afkast.

Dette afkast er baseret på indtjeningen for det specifikke benchmark, målt på investeringsperioden. [...]

- 12 Artikel 85a i forordning nr. 2342/2002 bestemte følgende:

»1. Når en beslutning om pålæggelse af en bøde, tvangsbøde eller sanktion, som Kommissionen har truffet i henhold til EF-traktaten eller Euratom-traktaten, indbringes for en fællesskabsdomstol, opkræver regnskabsføreren, indtil alle retsmidler er udtømt, midlertidigt de pågældende beløb fra debitor eller anmoder ham om at stille en finansiell garanti. Den garanti, som der anmodes om, skal være uafhængig af forpligtelsen til at betale bøden, tvangsbøden eller sanktionen og skal kunne tvangsfuldbyrdes ved første påkrav. Den skal dække fordringens hovedstol og de skyldige renter, jf. [samme forordnings] artikel 86, stk. 5.

2. Når alle retsmidler er udtømt, opføres de midlertidigt opkrævede beløb og renterne heraf på budgettet eller tilbagebetales til debitor. Når der er stillet en finansiell garanti, kræves denne indfriet, eller den frigives.«

- 13 I overensstemmelse med artikel 290, stk. 1, i delegeret forordning nr. 1268/2012 blev artikel 85a i forordning nr. 2342/2002 fra den 1. januar 2013 ophævet og erstattet af artikel 90 i delegeret forordning nr. 1268/2012 (jf. præmis 7 ovenfor).
- 14 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 20. februar 2015 anlagde sagsøgeren i henhold til artikel 263 TEUF sag med principal påstand om delvis annullation af afgørelsen af 2014.
- 15 Den 9. marts 2015 betalte sagsøgeren midlertidigt den bøde, der var blevet pålagt selskabet i afgørelsen.
- 16 Den 10. marts 2015 oplyste sagsøgerens repræsentanter Kommissionen om sagsanlægget og den midlertidige betaling af bøden.
- 17 I overensstemmelse med artikel 90, stk. 2, i delegeret forordning nr. 1268/2012 blev den af sagsøgeren midlertidigt betalte bøde deponeret i en fond med finansielle aktiver oprettet i henhold til Kommissionens afgørelse K(2009) 4264 endelig af 15. juni 2009 om reduktion af risiciene i forbindelse

med forvaltning af midlertidigt inkasserede bøder, der forvaltes af generaldirektoratet (GD) for Økonomiske og Finansielle Anliggender (herefter »fonden BUFI«). Denne afgørelse var støttet på artikel 74 i Rådets forordning (EF, Euratom) nr. 1605/2002 af 25. juni 2002 om finansforordningen vedrørende De Europæiske Fællesskabers almindelige budget (EFT 2002, L 248, s. 1), som er blevet erstattet af finansforordningens artikel 83.

- 18 Ved dom af 13. december 2016, Printeos m.fl. mod Kommissionen (T-95/15, EU:T:2016:722, herefter »Printeos-dommen«), fastslog Retten, at Kommissionen havde tilsidesat sin begrundelsespligt som omhandlet i artikel 296, stk. 2, TEUF og annullerede derfor artikel 2, stk. 1, litra e), i afgørelsen af 2014. Denne dom er blevet endelig.
- 19 Ved e-mail af 14. december 2016 underrettede Kommissionen sagsøgeren om, at den havde til hensigt at tilbagebetale selskabet den midlertidigt betalte bøde, og fremsendte de nødvendige formularer til selskabet med henblik herpå.
- 20 Ved e-mail af 15. december 2016 tilbagesendte sagsøgerens repræsentanter Kommissionen de udfyldte formularer.
- 21 Ved e-mail af 26. januar 2017 underrettede Kommissionen sagsøgerens repræsentanter om, at den havde til hensigt at tilbagebetale sagsøgeren bøden i løbet af den følgende uge.
- 22 Samme dag svarede sagsøgerens repræsentanter Kommissionen, at de forudsatte og anmodede om, at tilbagebetalingen af bøden omfatter de dertilhørende renter regnet fra tidspunktet for sagsøgerens betaling af bøden, dvs. den 9. marts 2015, til den rentesats, der er fastsat af ECB for dennes vigtigste refinansieringstransaktioner (herefter »ECB's refinansieringssats«), forhøjet med tre og et halvt procentpoint, dvs. til den rentesats, der er fastsat i artikel 2, stk. 3, i afgørelsen af 2014, i tilfælde af forsinket betaling (dvs. efter udløbet af fristen i afgørelsens artikel 2, stk. 2).
- 23 Ved to e-mails af samme dato (herefter tilsammen »den omtvistede e-mail«) svarede Kommissionen sagsøgerens repræsentanter følgende:

»Som det fremgår af [den orienterende] note, der blev sendt til Dem den 16. februar 2015, bliver bøder, der opkræves midlertidigt, investeret i en fond. I tilfælde af en annullation af en bøde tilbagebetaler Kommissionen den, forhøjet med et garanteret afkast baseret på indtjeningen for det specifikke benchmarkindeks. Da denne indtjening har været negativ, er det kun hovedstolen, som vil blive tilbagebetalt selskabet.

Der vedlægges til orientering en beregning af det udgående beløb, kontrolleret af [selskabet] D.«

- 24 I henhold til de – ubestridte – udtalelser fra Kommissionen var fonden BUFI's samlede afkast negativt i 2015 (-0,09%) og i 2016 (-0,265%). På tilsvarende vis har ECB's indlånsfacilitet været negativ siden den 5. juni 2014, dvs. på -0,10 fra juni 2014, -0,20 fra september 2014, -0,30 fra december 2015, og -0,40 fra marts 2016. Endelig har ECB's refinansieringssats været på 0,05% siden den 9. marts 2015 og på 0% siden den 16. marts 2016.
- 25 Ved e-mail af 27. januar 2017 svarede sagsøgerens repræsentanter, at Kommissionen i henhold til artikel 266 TEUF var forpligtet til at gennemføre de til opfyldelse af Printeos-dommen nødvendige foranstaltninger. De henviste i det væsentlige til dom af 10. oktober 2001, Corus UK mod Kommissionen (T-171/99, EU:T:2001:249, præmis 50-53, herefter »Corus-dommen«), til støtte for, at denne forpligtelse, såfremt retsaken allerede er gennemført, kan indebære, at sagsøgerens retsstilling skal genoprettes til den, som denne havde inden retsaktens vedtagelse (princippet *restitutio in integrum*). I det tilfælde, hvor en bøde, som er pålagt en virksomhed for overtrædelse af

konkurrencereglerne, ophæves eller nedsættes, er Kommissionen således forpligtet til at tilbagebetale den af denne virksomhed med urette betalte bøde, hvilket omfatter ikke alene bødens hovedbeløb, men også renter af dette beløb.

- 26 Den 1. februar 2017 modtog sagsøgeren på sin bankkonto en overførsel fra Kommissionen på 4 729 000 EUR, som svarer til den bøde, som selskabet midlertidigt havde betalt den 9. marts 2015.
- 27 Ved e-mail af 3. februar 2017 forkastede Kommissionen sagsøgerens argumenter med henvisning til bl.a. artikel 90, stk. 4, i delegeret forordning nr. 1268/2012. Den præciserede endvidere følgende:

»For det første skal valget om at foretage en midlertidig betaling af bøden frem for at stille en bankgaranti træffes af Deres klient. Desuden var Deres klient fuldt ud opmærksom på, at den midlertidige betaling ville blive investeret i en fond. Fondens funktion og begrebet garanteret afkast er udførligt beskrevet i den orienterende note, som De modtog den 16. februar 2015.

Da det samlede afkast, der er genereret for perioden fra den 10. marts 2015 til den 25. januar 2017, er negativt, beløber det garanterede afkast sig til 0 EUR, og kun hovedstolen er blevet tilbagebetalt Deres klient.«

Retsforhandlinger og parternes påstande

- 28 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 31. marts 2017 har sagsøgeren anlagt nærværende søgsmål.
- 29 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Tredje Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling og har som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse i henhold til artikel 89 i Rettens procesreglement stillet parterne skriftlige spørgsmål vedrørende betydningen for løsningen af tvisten af bl.a. dom af 12. februar 2015, Kommissionen mod IPK International (C-336/13 P, EU:C:2015:83, herefter »IPK-dommen«). Parterne har besvaret Rettens skriftlige spørgsmål inden for de fastsatte frister.
- 30 Efter forslag fra Tredje Afdeling har Retten i henhold til procesreglementets artikel 28 besluttet at henvise sagen til et udvidet dommerkollegium.
- 31 Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret de skriftlige og mundtlige spørgsmål fra Retten (Tredje Udvidede Afdeling) i retsmødet den 3. juli 2018.
- 32 Til besvarelse af Rettens mundtlige spørgsmål har sagsøgeren for det første anført, at selskabet ikke længere ønsker at fastholde artikel 266, stk. 1, TEUF som hovedretsgrundlag – i betydningen et selvstændigt retsmiddel – for søgsmålets første påstand, og har for det andet bekræftet, at det deri indeholdte ord »udligningsrenter« skal forstås som en henvisning til »morarenter« som omhandlet i præmis 30 i IPK-dommen, hvilket er blevet tilført protokollatet for retsmødet.
- 33 Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:
- Kommissionen tilpligtes at betale en erstatning på 184 592,95 EUR, svarende til morarenter beregnet af beløbet på 4 729 000 EUR til ECB's refinansieringssats, forhøjet med to procentpoint, for perioden fra den 9. marts 2015 til den 1. februar 2017 (herefter »referenceperioden«), eller med den rentesats, som Retten måtte finde passende.

- Kommissionen tilpligtes at betale morarenter af det i foregående led krævede beløb for perioden fra den 1. februar 2017 indtil det tidspunkt, hvor Kommissionen faktisk betaler det nævnte beløb til opfyldelse af en dom, hvorved sagsøgeren gives medhold i nærværende søgsmål, til den rentesats, som ECB anvender på sine refinansieringstransaktioner, forhøjet med tre og et halvt procentpoint, eller subsidiært med den rentesats, som Retten måtte finde passende.
 - Subsidiært annulleres den omtvistede e-mail.
 - Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne.
- 34 I retsmødet har sagsøgeren anmodet om at udvide forhøjelsen af ECB's refinansieringssats som omhandlet i præmis 33, første led, ovenfor til tre og et halvt procentpoint.
- 35 Kommissionen har nedlagt følgende påstande:
- Frifindelse for så vidt angår erstatningspåstanden.
 - Påstanden om annulation af den omtvistede e-mail afvises eller forkastes subsidiært som ugrundet.
 - Ulovlighedsindsigelsen i forhold til artikel 90, stk. 4, litra a), i delegeret forordning nr. 1268/2012 (herefter »den omtvistede bestemmelse«) afvises eller forkastes subsidiært som ugrundet.
 - Såfremt det måtte findes nødvendigt at tilkende sagsøgeren erstatning eller renter, foretages beregningen på grundlag af de kriterier, som er opregnet i svarskriftets punkt 65-78.
 - Under alle omstændigheder tilpligtes sagsøgeren at betale sagsomkostningerne, eller subsidiært, såfremt sagsøgeren tilkendes erstatning, bestemmes, at hver part betaler sine egne omkostninger.

Retlige bemærkninger

Tvistens genstand

- 36 Principalt har sagsøgeren – efter at have frafaldet søgsmålets første påstand, i det omfang den var baseret på artikel 266, stk. 1, TEUF som et selvstændigt retsmiddel (jf. præmis 32 ovenfor) – i henhold til artikel 266, stk. 2, TEUF, sammenholdt med artikel 340, stk. 2, TEUF og artikel 41, stk. 3, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), nedlagt påstand om, at selskabet tilkendes en erstatning svarende til de morarenter, som burde have været betalt af Kommissionen til opfyldelse af Printeos-dommen i forbindelse med tilbagebetalingen af hovedbeløbet for den bøde, som selskabet med urette havde betalt i henhold til artikel 2, stk. 1, litra e), i afgørelsen af 2014, der blev annulleret ved den nævnte dom.
- 37 Sagsøgeren har navnlig præciseret, at den omtvistede bestemmelse ikke finder anvendelse på skadeserstatning i henhold til artikel 266, stk. 2, TEUF og artikel 340, stk. 2, TEUF. Selv om det antages, at dette måtte være tilfældet, udgør den en tilsidesættelse af artikel 266 TEUF og 340 TEUF samt af chartrets artikel 41, stk. 3, og artikel 47, som sagsøgeren har påberåbt sig som en ulovlighedsindsigelse i artikel 277 TEUF's forstand.
- 38 Subsidiært har sagsøgeren i henhold til artikel 263 TEUF nedlagt påstand om annulation af den omtvistede e-mail, idet denne er baseret på et retsgrundlag, der er ophævet, ikke finder anvendelse, og som under alle omstændigheder udgør en tilsidesættelse af artikel 266 TEUF og 340 TEUF samt af chartrets artikel 41, stk. 3, og artikel 47.

Den principale erstatningspåstand under den første påstand

Gengivelse af parternes argumenter

- 39 Ifølge sagsøgeren undlod Kommissionen retsstridigt at betale selskabet morarenter af hovedbeløbet for den midlertidigt betalte bøde. Betalingen af disse renter udgør en nødvendig forudsætning for, at sagsøgerens retsstilling genoprettes til den, som selskabet ville have haft, hvis afgørelsen af 2014 ikke var blevet vedtaget (Corus-dommen, præmis 54). Den manglende mulighed for at råde over hovedbeløbet for den af selskabet med urette betalte bøde ligger til grund for den skade, som sagsøgeren har lidt, for så vidt som selskabet har måttet anvende alternative finansieringskilder og bære udgifterne til tre banklån indgået i referenceperioden, og den bygger på en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af retsregler, der tillægger borgerne rettigheder, hvilket navnlig skyldes 92. betragtning til afgørelsen af 2014. Den utilstrækkelige begrundelse, som denne betragtning er behæftet med – eller at den endog er i strid med sandheden, som fastslået i præmis 54 i Printeos-dommen – viser Kommissionens forsætlige, klare, alvorlige og uundskyldelige overtrædelse af EU-retten, hvilket kan sidestilles med magtfordrejning. Dette bekræftes bl.a. af 16. betragtning til Kommissionens afgørelse C(2017) 4112 final af 16. juni 2017 om ændring af afgørelsen af 2014, hvori det blev medgivet, at »samtlige virksomheder undtagen Hamelin havde meget høje individuelle vare/omsætningskvotienter«. Begrundelsespligten som omhandlet i artikel 296, stk. 2, TEUF og chartrets artikel 41, stk. 2, litra c), udgør således en grundlæggende rettighed, som sikrer den effektive udøvelse af en anden grundlæggende rettighed, nemlig retten til effektive retsmidler for en domstol som omhandlet i chartrets artikel 47. På samme måde udgør den manglende betaling af renter af hovedbeløbet for den med urette betalte bøde en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af artikel 266, stk. 1, TEUF (kendelse af 21.3.2006, Holcim (France) mod Kommissionen, T-86/03, ikke trykt i Sml., EU:T:2006:90, præmis 32, herefter »Holcim-kendelsen«), som indebærer en subjektiv ret til, at Rettens domme opfyldes korrekt og fuldstændigt, uden at Kommissionen råder over en skønsmargen i denne forbindelse. Denne ulovlighed kan ikke fjernes ved de retsregler, der er påberåbt i den omtvistede e-mail.
- 40 Sagsøgeren har i denne henseende for det første præciseret, at artikel 85a i forordning nr. 2342/2002 har været ophævet siden den 1. januar 2013, datoen for ikrafttrædelsen af delegeret forordning nr. 1268/2012. Forordning nr. 2342/2002 var derfor ikke i kraft hverken den 16. februar 2015, da Kommissionen fremsendte oplysningerne vedrørende den midlertidige betaling af bøden, den 1. februar 2017, da den tilbagebetalte bødens hovedbeløb, eller den 26. januar 2017, da den sendte den omtvistede e-mail. Kommissionen kan ikke efterfølgende lovliggøre det manglende retsgrundlag eller dens manglende betaling af de skyldige renter ved for første gang i sin e-mail af 3. februar 2017 at støtte sig på artikel 90 i delegeret forordning nr. 1268/2012. For det andet har sagsøgeren i tilfælde af, at det måtte konkluderes, at denne artikel ikke desto mindre er et relevant retsgrundlag, i henhold til artikel 277 TEUF gjort gældende, at den omtvistede bestemmelse er ulovlig i lyset af artikel 266 TEUF og 340 TEUF samt chartrets artikel 41, stk. 3, og artikel 47, for så vidt som denne bestemmelse giver mulighed for ikke at betale renter.
- 41 Sagsøgeren har for det første i det væsentlige anført, at den omtvistede bestemmelse er i strid med artikel 266, stk. 1, TEUF og nærmere bestemt princippet restitutio in integrum, som anerkendt i IPK-dommen og Corus-dommen (præmis 54 og 57), hvorefter Kommissionen er forpligtet til at tilbagebetale ikke alene hovedbeløbet for den med urette betalte bøde, men også de påløbne renter i den periode, hvor sagsøgeren var frataget muligheden for at råde over det nævnte beløb. Dette krav i primærretten har forrang for enhver regel i den afledte og eventuelt modstridende ret. For det andet udgør den omtvistede bestemmelse en tilsidesættelse af chartrets artikel 47, idet domstolsbeskyttelsen i henhold til artikel 263 TEUF ikke er effektiv, hvis den berørte virksomhed, efter at Unionens retsinstanser har annulleret en afgørelse, hvorved der pålægges en bøde for overtrædelse af EU-konkurrencereglerne, ikke var i stand til at opnå renterne af den med urette betalte bøde. Virksomheden ville som følge heraf blive afskrækket fra at anlægge sager til prøvelse af afgørelser om

pålæggelse af en sanktion. For det tredje er den omtvistede bestemmelse ligeledes i strid med chartrets artikel 41, stk. 3, og artikel 340, stk. 2, TEUF, idet Domstolen i dom af 13. juli 2006, Manfredi (C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, præmis 95), har fastslået, at i henhold til princippet om, at enhver har ret til at kræve erstatning for den påførte skade, skal de skadelidte ikke kun kunne kræve en egentlig erstatning (*damnum emergens*) og erstatning for tabt fortjeneste (*lucrum cessans*), men ligeledes betaling af renter. Den nævnte bestemmelse fandt derfor ikke anvendelse i den foreliggende sag, og den kunne heller ikke afhjælpe det manglende retsgrundlag, som gav Kommissionen beføjelse til at nægte at betale renter.

- 42 Kommissionen har heroverfor gjort gældende, at Retten i Printeos-dommen blot fastslog, at 92. betragtning til afgørelsen af 2014 var behæftet med en begrundelsesmangel, uden dog at tage stilling til realiteten, dvs. sagsøgerens deltagelse i en overtrædelse af artikel 101 TEUF. Argumentet om, at omhandlede grunde var i strid med sandheden, er derfor irrelevant, og Kommissionen var beføjet til at vedtage afgørelse C(2017) 4112 final, hvorved selskabet blev pålagt den samme bøde som den, der blev pålagt i afgørelsen af 2014. En sådan utilstrækkelig begrundelse udgør under alle omstændigheder ikke en tilstrækkelig kvalificeret tilsidesættelse af en EU-retsregel. Desuden blev fremgangsmåderne for tilbagebetaling af bøden fastsat i afgørelsen af 2014 med henvisning til den omtvistede bestemmelse, uden at sagsøgeren har bestridt disse.
- 43 Kommissionen har subsidiært gjort gældende, at indbringelse af klager for Unionens retsinstanser i overensstemmelse med artikel 278 TEUF ikke har opsættende virkning. Da sagsøgeren ikke har nedlagt påstand om suspension af afgørelsen af 2014, kunne denne afgørelse tvangsfuldbyrdes og begrunde en midlertidig betaling af bøden til trods for annulationssøgsmålet anlagt til prøvelse af den. Der blev ikke påført sagsøgeren nogen skade i den foreliggende sag, da bødens hovedbeløb var blevet tilbagebetalt selskabet, selv om fondens afkast havde været negativt. Dertil kommer, at Kommissionen ikke har undladt at betale, navnlig fordi den behørigt tilbagebetalte det nævnte hovedbeløb inden Printeos-dommen blev endelig.
- 44 Kommissionen har anført, at inden for rammerne af erstatningssøgsmål har udligningsrenter hovedsageligt til formål at råde bod på den skade, der skyldes pengeforringelse efter den skadevoldende hændelses indtræden, indtil erstatningen er betalt, og så vidt muligt økonomisk at genindsætte skadelidte i den situation, som denne befandt sig i før skadetilføjelsen (princippet *restitutio in integrum*). Tilkendelse af udligningsrenter er således betinget af, at betingelserne for at ifalde erstatningsansvar uden for kontraktforhold er opfyldt, hvilket ikke er tilfældet i nærværende sag. Disse renter bør under alle omstændigheder beregnes i forhold til den faktiske lidte skade, der som hovedregel fastsættes under hensyntagen til den af Eurostat konstaterede årlige inflationsrate for den pågældende periode i den medlemsstat, hvor sagsøgeren er etableret. I nærværende sag var inflationsraten i Spanien i referenceperioden fra den 13. marts 2015 til den 1. februar 2017 således på 0%. Selv om beregningen af udligningsrenter skulle foretages på grundlag af ECB's refinansieringssats (jf. præmis 24 ovenfor) og ikke inflationsraten, er den refinansieringssats, der finder anvendelse, ikke den på 0,05%, der var gældende den 9. marts 2015, men den, der var gældende i referenceperioden, og som har været fastsat til 0% siden den 16. marts 2016. En forhøjelse på to procentpoint er udelukket, for så vidt som udligningsrenter ikke har til formål at pålægge debitor yderligere byrder med henblik på at forhindre eller begrænse forsinkelsen i opfyldelsen af dennes betalingsforpligtelse, hvilket er formålet med morarenter. Kommissionen har bestridt, at sagsøgeren har lidt skade som følge af den midlertidige betaling af bøden og anvendelsen af finansieringskilder, som medførte udgifter. Hvad angår morarenter, der pålægges som følge af forsinkelsen i opfyldelsen af en forpligtelse til at betale et bestemt beløb, har Kommissionen i det væsentlige præciseret, at disse renter skal beregnes fra datoen for den dom, hvori denne forpligtelse fastslås, og indtil der er sket fuld betaling. Til forskel fra udligningsrenter er den rentesats, som skal anvendes på de nævnte morarenter, ECB's refinansieringssats, forhøjet med to procentpoint. Den forhøjelse på tre og et halvt procentpoint, der analogt er nedlagt påstand om for rentesatsen anvendt i tilfælde af manglende betaling af bøden i afgørelsen af 2014, kan således ikke indrømmes.

- 45 Kommissionen er af den opfattelse, at ulovlighedsindsigelsen med hensyn til den omtvistede bestemmelse skal afvises og under alle omstændigheder savner grundlag. Hvorvidt en sådan indsigelse kan antages til realitetsbehandling, afhænger af, om hovedsagen kan antages til realitetsbehandling. Den omtvistede e-mail udgør imidlertid ikke en anfægtelig retsakt i nærværende sag. Der er tale om en retsakt, som alene bekræfter artikel 2, stk. 3, andet afsnit, i afgørelsen af 2014 om anvendelse af den omtvistede bestemmelse i tilfælde af, at sagsøgeren vælger midlertidigt at betale bøden. Idet sagsøgeren har undladt at anfægte denne artikel i sit søgsmål til prøvelse af denne afgørelse, har selskabet accepteret dens endelige karakter, hvilket medfører, at dets annullationspåstand og derfor ulovlighedsindsigelsen skal afvises.
- 46 Med hensyn til realiteten har Kommissionen for det første gjort opmærksom på, at den omtvistede bestemmelse har erstattet artikel 85a i forordning nr. 2342/2002, ved at præcisere betingelserne for tilbagebetaling af en midlertidig betaling i tilfælde af negative renter. I henhold til denne bestemmelse investeres de beløb, der er betalt, når adressaten for en bøde som i det foreliggende tilfælde vælger at betale bøden midlertidigt i stedet for at stille en garanti, i finansielle aktiver, som navnlig har til formål at opnå et positivt afkast af investeringer, hvilket »til enhver tid« blev meddelt sagsøgeren. I tilfælde af, at Unionens retsinstanser annullerer den afgørelse, hvorved bøden pålægges, fastsætter bestemmelsen i overensstemmelse med retspraksis tilbagebetaling af hovedbeløbet og de dertilhørende renter. Disse renter er af kompenserende karakter og har til formål at afhjælpe den manglende rådighed over det midlertidigt betalte beløb fra betalingstidspunktet til tidspunktet for tilbagebetalingen af hovedbeløbet og at erstatte den skade, som kunne være forvoldt. Den omtvistede bestemmelse sikrer i adressatens interesse, at sidstnævnte i tilfælde af en negativ rente i det mindste vil modtage hele hovedbeløbet, således at udgiften til et negativt afkast i referenceperioden bæres af Kommissionen.
- 47 Kommissionen er for det andet af den opfattelse, at den omtvistede bestemmelse er i overensstemmelse med artikel 266 TEUF og med princippet *restitutio in integrum*. Dette princip kræver ikke en kunstig tilbagebetaling af renter i alle tilfælde, men alene under specifikke omstændigheder – som ikke foreligger i nærværende sag, henset til den makroøkonomiske situation, hvori den pågældende investering genererede en negativ rente. På tidspunktet for afsigelsen af Corus-dommen og Holcim-kendelsen forelå der endnu ikke specifikke regler i lighed med den omtvistede bestemmelse, og Retten kunne ikke have taget hensyn til den aktuelle økonomiske konjunktur med lave eller endog negative rentesatser, eftersom negative rentesatser kun vanskeligt kunne forudses i EU-landene inden den økonomiske krise i 2008. Retten til at oppebære positive renter ville således ikke være i overensstemmelse med den økonomiske virkelighed, hvis den forelå i en sammenhæng, hvor rentesatserne er negative, og kunne give anledning til ugrundet berigelse. I den foreliggende sag er den omtvistede bestemmelse endog til fordel for sagsøgeren, eftersom det negative afkast, således som det er blevet anført i præmis 24 ovenfor, uden en sådan specifik regel skulle have været trukket fra hovedbeløbet på tidspunktet for tilbagebetalingen heraf.
- 48 Kommissionen har for det tredje bestridt, at den omtvistede bestemmelse er i strid med artikel 340, stk. 2, TEUF, chartrets artikel 41, stk. 3, og artikel 47, idet sagsøgeren ikke har forklaret, hvorfor selskabet er af den opfattelse, at den nævnte bestemmelse hindrer udøvelsen af retten til at få erstatning eller retten til at oppebære renter, og at det ikke var i stand til at udøve sin ret til effektive retsmidler for domstolene. Sagsøgeren kan heller ikke med føje hævde, at den manglende betaling af renter afskrækker adressaten for en afgørelse på konkurrenceområdet fra at indbringe sagen for Retten med henblik på at få afgørelsen annulleret, idet tilbagebetaling af (negative eller positive) renter er af underordnet betydning i forhold til påstanden om annullation af bødens hovedbeløb og ikke til at forudse på tidspunktet for sagsanlægget.

Betingelserne for, at Unionen ifalder ansvar uden for kontraktforhold

- 49 Unionens ansvar uden for kontraktforhold som omhandlet i artikel 340, stk. 2, TEUF forudsætter ifølge fast retspraksis, at en række betingelser er opfyldt, nemlig at den adfærd, som Unionens institutioner lægges til last, har været retsstridig, at der foreligger et virkeligt tab, og at der er en årsagsforbindelse mellem denne adfærd og det hævdede tab (jf. dom af 20.9.2016, Ledra Advertising m.fl. mod Kommissionen og ECB, C-8/15 P – C-10/15 P, EU:C:2016:701, præmis 64 og den deri nævnte retspraksis).
- 50 Hvad angår den første betingelse kræves i medfør af fast retspraksis en tilstrækkelig kvalificeret tilsidesættelse af en retsregel, der har til formål at tillægge borgerne rettigheder (jf. dom af 20.9.2016, Ledra Advertising m.fl. mod Kommissionen og ECB, C-8/15 P – C-10/15 P, EU:C:2016:701, præmis 65 og den deri nævnte retspraksis, og af 30.5.2017, Safa Nicu Sepahan mod Rådet, C-45/15 P, EU:C:2017:402, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 51 Det er endvidere blevet præciseret, at der foreligger en sådan tilsidesættelse, når tilsidesættelsen indebærer, at den omhandlede institution åbenbart og alvorligt har overskredet grænserne for sine skønsmålinger, idet de forhold, der i denne forbindelse kan tages i betragtning, bl.a. er, hvor klar og præcis den tilsidesatte bestemmelse er, såvel som hvor vidt et skøn den tilsidesatte bestemmelse overlader EU-myndigheden (jf. dom af 30.5.2017, Safa Nicu Sepahan mod Rådet, C-45/15 P, EU:C:2017:402, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis). Det er kun såfremt denne institution har et stærkt begrænset eller intet skøn, at selve den omstændighed, at der er begået en overtrædelse af EU-retten, kan være tilstrækkelig til at godtgøre, at der foreligger en tilstrækkelig kvalificeret tilsidesættelse (jf. i denne retning dom af 10.7.2003, Kommissionen mod Fresh Marine, C-472/00 P, EU:C:2003:399, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis, og af 4.4.2017, Ombudsmanden mod Staelen, C-337/15 P, EU:C:2017:256, præmis 39).
- 52 I det foreliggende tilfælde er parterne uenige om, hvorvidt den manglende betaling af renter af hovedbeløbet på den bøde, som blev tilbagebetalt sagsøgeren, beror på en tilstrækkelig kvalificeret tilsidesættelse af en retsregel, der har til formål at tillægge borgerne rettigheder.
- 53 Sagsøgeren har til støtte for sin erstatningspåstand påberåbt sig dels en tilsidesættelse af begrundelsespligten som omhandlet i artikel 296, stk. 2, TEUF og af chartrets artikel 41, stk. 2, litra c), som bl.a. vedrører 92. betragtning til afgørelsen af 2014, og som førte Retten til ved Printeos-dommen at annullere den nævnte afgørelse i forhold til selskabet, dels en tilsidesættelse af artikel 266, stk. 1, TEUF, der fastsætter en subjektiv ret til, at den nævnte dom opfyldes korrekt og fuldstændigt, idet Kommissionen ikke råder over en skønsmargen i denne henseende, herunder med hensyn til betaling af morarenter.
- 54 Retten finder det hensigtsmæssigt først at behandle spørgsmålet, om hvorvidt der foreligger en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af artikel 266, stk. 1, TEUF.

Spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse artikel 266, stk. 1, TEUF

- 55 I henhold til artikel 266, stk. 1, TEUF har den institution, fra hvilken en annulleret retsakt hidrører, pligt til at gennemføre de foranstaltninger, der er nødvendige til opfyldelse af den dom, hvorved retsaktens erklæret ugyldig. Det må fastslås, at denne artikel udgør en retsregel, der har til formål at tillægge borgerne rettigheder, som den i præmis 50 ovenfor nævnte retspraksis. Den fastsætter nemlig en absolut og ubetinget forpligtelse for den institution, fra hvilken en annulleret retsakt hidrører, til fordel for den sagsøger, der har fået medhold, til at gennemføre de foranstaltninger, der er nødvendige til opfyldelse af en annullationsdom, hvortil svarer en ret for sagsøgeren til, at denne forpligtelse overholdes fuldt ud.

- 56 I tilfælde af annullation af en afgørelse, hvorved der pålægges en bøde, som i den foreliggende sag, eller en afgørelse om tilbagebetaling af med urette betalte beløb, er det således i retspraksis blevet anerkendt, at sagsøgeren i henhold til denne regel har ret til at blive genindsat i samme situation, som denne befandt sig i inden denne afgørelse, hvilket bl.a. indebærer tilbagebetaling af det hovedbeløb, som med urette er blevet betalt på grund af den annullerede afgørelse, og betaling af morarenter (jf. i denne retning IPK-dommen, præmis 29, Corus-dommen, præmis 50, 52 og 53, Holcim-kendelsen, præmis 30 og 31, og generaladvokat Bots forslag til afgørelse Kommissionen mod IPK International, C-336/13 P, EU:C:2014:2170, punkt 78 og 79). Domstolen fremhævede i denne forbindelse, at betalingen af morarenter var en foranstaltning til opfyldelse af annullationsdommen som omhandlet i artikel 266, stk. 1, TEUF, idet den tilsigtede at yde en fast kompensation for ikke at kunne råde over en fordring og at tilskynde debitor til at opfylde annullationsdommen hurtigst muligt (IPK-dommen, præmis 29 og 30).
- 57 I nærværende sag har Kommissionen bl.a. støttet sig til den omtvistede bestemmelse med henblik på opfyldelse af Printeos-dommen og for at begrunde dens afgørelse om ikke at betale sagsøgeren renter.
- 58 I denne forbindelse kan det af sagsøgeren fremførte klagepunkt, hvorefter Kommissionen med urette anvendte artikel 85a i forordning nr. 2341/2002 i stedet for den omtvistede bestemmelse, der erstattede denne artikel (jf. præmis 40 ovenfor), ikke tages til følge. Som Kommissionen har gjort gældende, henvises der udtrykkeligt i artikel 2, stk. 3, andet afsnit, i afgørelsen af 2014 – som ikke var blevet bestridt af sagsøgeren i sag T-95/15 og derfor er blevet endelig – til artikel 90 i delegeret forordning nr. 1268/2012 i forbindelse med den berørte virksomheds mulighed for midlertidigt at betale bøden. Denne vurdering ændres ikke af det forhold, at der i den orienterende note, der blev meddelt sagsøgeren ved e-mail af 16. februar 2015, ved en fejl – som Kommissionen selv har indrømmet – stadig henvises til artikel 85a i forordning nr. 2341/2002. I øvrigt har sagsøgeren ikke bestridt, at afkastet af placeringen af bødens hovedbeløb i fonden BUFI i det foreliggende tilfælde ikke medførte nogen renter i referenceperioden, men var negativt, og at Kommissionen derfor har overholdt kriterierne for anvendelse af den omtvistede bestemmelse.
- 59 Under hensyn til den i præmis 56 ovenfor nævnte retspraksis skal det derfor undersøges, om Kommissionens manglende betaling af morarenter og gennemførelsen af den omtvistede bestemmelse i det foreliggende tilfælde udgjorde en opfyldelse af Printeos-dommen, der var i overensstemmelse med de krav, der følger af artikel 266, stk. 1, TEUF.

Den omtvistede bestemmelses anvendelighed og forpligtelsen til at betale morarenter, henset til artikel 266, stk. 1, TEUF

- 60 Som Kommissionen har erkendt i retsmødet, har den omtvistede bestemmelse, henset til den lovgivningsmæssige sammenhæng, hvori den indgår, og dens klare ordlyd, med sin udtrykkelige henvisning til retsmidler og navnlig til en situation, hvor den bøde, som er blevet pålagt ved en afgørelse, annulleres, til formål at opfylde de krav, der følger af artikel 266, stk. 1, TEUF. På tilsvarende vis har Kommissionen i sine processkrifter bekræftet, at den omtvistede bestemmelse blev udarbejdet for at bringe lovgivningen i overensstemmelse med de krav, der er anerkendt i retspraksis, nemlig dem, der følger af Corus-dommen og af Holcim-kendelsen.
- 61 Den omtvistede bestemmelse skal derfor fortolkes i lyset af de krav, der følger af artikel 266, stk. 1, TEUF, i det omfang dennes ordlyd giver mulighed herfor. Det fremgår således af fast retspraksis, at en bestemmelse i den afledte EU-ret i videst muligt omfang skal fortolkes i overensstemmelse med traktatens bestemmelser og de almindelige EU-retlige principper. Omvendt kan en sådan tilgang ikke føre til en ikke tilladt fortolkning contra legem af den nævnte bestemmelse, når dens betydning er klar og utvetydig og ikke kan fortolkes således (jf. i denne retning dom af 28.2.2017, Yingli Energy (China) m.fl. mod Rådet, T-160/14, ikke trykt i Sml., EU:T:2017:125, præmis 151 og 152 og den deri nævnte retspraksis; jf. ligeledes i denne retning og analogt dom af 29.6.2017, Popławski, C-579/15,

EU:C:2017:503, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis). Hvad angår en bestemmelse, hvis betydning er klar og utvetydig, tilkommer det således alene Retten, som har fået forelagt en ulovlighedsindsigelse i henhold til artikel 277 TEUF, at efterprøve dens overensstemmelse med traktatens bestemmelser og med de almindelige EU-retlige principper.

- 62 Delegeret forordning nr. 1268/2012 præciserer ikke betydningen af ordene »med renter«, der anvendes i den omtvistede bestemmelse. Navnlig kvalificerer den ikke disse renter som »morarenter« på linje med dem, der er omfattet af artikel 83 heri. På tilsvarende vis begrænser finansforordningens artikel 83, stk. 4 – dvs. retsgrundlaget for den omtvistede bestemmelse – sig ligeledes til at indeholde de tvetydige ord »påløbne renter«. Derimod henvises der i samme finansforordnings artikel 78, stk. 4, vedrørende fastlæggelse af Unionens fordringer i forhold til en debitor, udtrykkeligt til begrebet »morarenter«. Endvidere har Kommissionen som svar på Rettens skriftlige og mundtlige spørgsmål herom i det væsentlige gjort gældende, at »påløbne renter« i denne forstand hverken udgør morarenter eller udligningsrenter, men renter sui generis, der udelukkende er baseret på afkastet eller den rentabilitet, som det ville have været muligt at opnå ved at deponere hovedbeløbet på en konto eller ved at investere det i finansielle aktiver.
- 63 Kommissionen er i denne henseende nærmere bestemt af den opfattelse, at den omtvistede bestemmelse og de andre bestemmelser i delegeret forordning nr. 1268/2012 udgør en fuldstændig regulering om betaling af renter i tilfælde af tilbagebetaling af en gæld som følge af annullation af en afgørelse, hvorved der pålægges en bøde, der principielt hindrer Kommissionen i at betale renter, hvis betingelserne i den omtvistede bestemmelse som i det foreliggende tilfælde ikke er opfyldt. Uanset anvendelsen af den nævnte bestemmelse har Kommissionen derimod hverken udelukket muligheden for at betale udligningsrenter for at yde erstatning for en skade eller muligheden for at betale morarenter i tilfælde af en for sen tilbagebetaling af bødens hovedbeløb. Under alle omstændigheder er Kommissionen af den opfattelse, at den ikke i det foreliggende tilfælde har misligholdt sin betalingsforpligtelse i en sådan grad, at det kan begrunde betaling af sådanne morarenter, men har anført, at den omgående og omhyggeligt tilbagebetalte sagsøgeren bødens hovedbeløb, inden Printeos-dommen blev endelig, hvorved en misligholdelse af betalingsforpligtelsen således er udelukket.
- 64 Som anerkendt i den retspraksis, der er nævnt i præmis 56 ovenfor, tilsigter den forpligtelse, som følger direkte af artikel 266, stk. 1, TEUF, at betale morarenter i forlængelse af en dom om annullation med tilbagevirkende kraft af en afgørelse om tilbagebetaling af med urette betalte beløb eller, hvorved der pålægges en bøde, bl.a. at yde en fast kompensation for ikke at kunne råde over den pågældende fordring. I retspraksis tages i denne forbindelse hensyn til den omstændighed, at denne fordring ved en annullation ex tunc af den nævnte afgørelse har eksisteret, siden adressaten herfor med urette betalte det krævede beløb, således at ophavsmanden til denne afgørelse allerede på dette tidspunkt som debitor nødvendigvis misligholder sin betalingsforpligtelse (jf. i denne retning IPK-dommen, præmis 30 og 76, og Corus-dommen, præmis 50-54). Det skal præciseres, at denne retspraksis ikke foretager nogen sondring alt efter, om der er tale om en situation efter annullationen af en afgørelse om tilbagebetaling af med urette betalte beløb eller om en situation med en afgørelse, hvorved der pålægges en bøde, men finder anvendelse på enhver fordring, som er opstået efter en annullation med tilbagevirkende kraft af en foranstaltning vedtaget af en institution, uden at det berører den omtvistede bestemmelses rækkevidde og anvendelighed i den foreliggende sag.
- 65 Det er således med urette, at Kommissionen har anført, at den ikke allerede den 9. marts 2015, hvor sagsøgeren med urette midlertidigt betalte den pålagte bødes hovedbeløb, havde misligholdt sin betalingsforpligtelse, og at den derfor ikke skulle betale morarenter. Da afgørelsen af 2014 var blevet annulleret med tilbagevirkende kraft, havde Kommissionen nødvendigvis fra den nævnte midlertidige betaling misligholdt tilbagebetalingen af dette hovedbeløb. Den havde således pligt til at betale morarenter i henhold til artikel 266, stk. 1, TEUF for at opfylde princippet restitutio in integrum og yde sagsøgeren en fast kompensation for ikke at kunne råde over det nævnte beløb.

- 66 Det følger endvidere heraf, at Kommissionen med urette fandt, at den omtvistede bestemmelse forhindrede den i at sikre opfyldelsen af sin absolutte og ubetingede forpligtelse til at betale morarenter i henhold til artikel 266, stk. 1, TEUF. Denne bestemmelse kan under alle omstændigheder hverken berøre denne forpligtelse eller udelukke en sådan betaling, da de heri indeholdte ord »med renter« ikke kan kvalificeres som »morarenter« eller en fast kompensation som omhandlet i den i præmis 64 ovenfor nævnte retspraksis, men betegner udelukkende et reelt positivt afkast af investeringen af det pågældende beløb.
- 67 Sagsøgeren har derfor med rette gjort gældende, at Kommissionen efter Printeos-dommen og uafhængigt af den omtvistede bestemmelse i medfør af artikel 266, stk. 1, TEUF, som fortolket i retspraksis, var forpligtet til som en foranstaltning til opfyldelse af den nævnte dom ikke alene at tilbagebetale bødens hovedbeløb, men ligeledes at betale morarenter for at yde en fast kompensation for ikke at kunne råde over det nævnte beløb i referenceperioden, og at Kommissionen ikke rådede over en skønsmargen i denne henseende.
- 68 I denne henseende skal Kommissionens argumentation om en eventuel ugrundet berigelse af sagsøgeren på grund af det negative afkast af bødens hovedbeløb i referenceperioden, eller en overkompensation som følge af tilbagebetalingen af det nævnte beløbs nominelle værdi, forkastes, idet en sådan forståelse er i direkte modstrid med den i retspraksis fremhævede logik bag en fast kompensation ved tilkendelse af morarenter.
- 69 Under disse omstændigheder skal det, henset til den absolutte og ubetingede forpligtelse, der i henhold til artikel 266, stk. 1, TEUF påhviler Kommissionen til at betale sådanne renter, uden at den råder over en skønsmargen i denne forbindelse, fastslås, at der foreligger en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse af denne retsregel, som kan medføre, at Unionen ifalder ansvar uden for kontraktforhold som omhandlet i artikel 266, stk. 2, TEUF, sammenholdt med artikel 340, stk. 2, TEUF. Under disse omstændigheder er det hverken nødvendigt at træffe afgørelse om de andre klagepunkter, som sagsøgeren har fremført på dette punkt, eller om selskabets ulovlighedsindsigelse rettet mod den omtvistede bestemmelse.

Årsagssammenhængen og den skade, der skal erstattes

- 70 Det skal bemærkes, at betingelsen om årsagsforbindelse i artikel 340, stk. 2, TEUF vedrører den omstændighed, at der skal foreligge en tilstrækkelig direkte årsagsforbindelse mellem den ulovlige adfærd, som lægges institutionerne til last, og den påberåbte skade (jf. dom af 18.3.2010, Trubowest Handel og Makarov mod Rådet og Kommissionen, C-419/08 P, EU:C:2010:147, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis, og af 30.5.2017, Safa Nicu Sepahan mod Rådet, C-45/15 P, EU:C:2017:402, præmis 61 og den deri nævnte retspraksis).
- 71 I nærværende sag foreligger der en tilstrækkelig direkte sammenhæng mellem Kommissionens tilsidesættelse af sin forpligtelse til at betale morarenter i medfør af artikel 266, stk. 1, TEUF og den skade, som sagsøgeren har lidt. Denne skade svarer til tabet af de nævnte morarenter i referenceperioden, som repræsenterer en fast kompensation for ikke at kunne råde over bødens hovedbeløb i den nævnte periode, og svarer til ECB's refinansieringssats, forhøjet med to procentpoint, således som der er nedlagt påstand om i nærværende sag (jf. præmis 74 nedenfor.)
- 72 I denne henseende kan Kommissionen ikke foreholde sagsøgeren efter eget valg at have valgt at betale bøden midlertidigt i stedet for at stille en bankgaranti, der i øvrigt ligeledes ville have indebåret finansieringsudgifter, selv om selskabet havde eller burde have haft kendskab til de i den omtvistede bestemmelse fastsatte betingelser for tilbagebetaling efter en eventuel annullationsdom. Som Kommissionen selv har anerkendt, forholder det sig således, at medmindre et søgsmål til prøvelse af en afgørelse om pålæggelse af en bøde, som kan tvangsfuldbyrdes, har opsættende virkning, udgør en midlertidig betaling af bøden i overensstemmelse med artikel 278 TEUF den berørte virksomheds

principielle og primære forpligtelse, som desuden i den foreliggende sag var påkrævet ifølge artikel 2, stk. 2, i afgørelsen af 2014. Det følger heraf, at sagsøgerens valg om at betale bøden midlertidigt er den logiske følge af denne beslutning og ikke kan bryde årsagssammenhængen mellem den konstaterede ulovlighed og den lidte skade.

- 73 Hvad angår erstatningsbeløbets størrelse skal det konstateres, at Kommissionen i det foreliggende tilfælde ikke har bestridt selve størrelsen af det erstatningsberettigende hovedbeløb på 184 592,95 EUR, som sagsøgeren har nedlagt påstand om som compensation for de påløbne morarenter, hvilke ikke er blevet betalt siden den 9. marts 2015, men alene forhøjelsen heraf til tre og et halvt procentpoint i stedet for to procentpoint i forhold til ECB's refinansieringssats (jf. præmis 44 ovenfor). Det skal under disse omstændigheder fastslås, at det hovedbeløb, der er nedlagt påstand om, i den foreliggende sag skal erstattes.
- 74 Henset til denne konstatering og til den omstændighed, at sagsøgeren med den første påstand i stævningen har begrænset sig til at nedlægge påstand om en erstatning, der omfatter morarenter med ECB's refinansieringssats, forhøjet med kun to procentpoint, er princippet *ne ultra petita* imidlertid til hinder for, at Retten går ud over dette krav (jf. analogt dom af 19.5.1992, Mulder m.fl. mod Rådet og Kommissionen C-104/89 og C-37/90, EU:C:1992:217, præmis 35). I denne forbindelse er den af sagsøgeren i retsmødet fremsatte begæring om at udvide forhøjelsen til tre og et halvt procentpoint – i lighed med selskabets anmodning i e-mailen af 26. januar 2017 (jf. præmis 22 ovenfor) – indgivet for sent og er i strid med princippet om, at parternes påstande ikke kan ændres (uforanderlighedsprincippet) (jf. i denne retning dom af 9.11.2017, HX mod Rådet, C-423/16 P, EU:C:2017:848, præmis 18). Det er endelig kun subsidiært, dvs. hvis der ikke gives medhold i den principale påstand, at sagsøgeren har nedlagt påstand om, at der tilkendes selskabet en rente, som Retten måtte finde passende.
- 75 Denne påstand om at forhøje og fastsætte erstatningsbeløbet til 184 592,95 EUR skal derfor forkastes.

Anmodningen om tilkendelse af morarenter under den anden påstand

- 76 Da sagsøgeren inden for rammerne af den anden påstand har anmodet om tilkendelse af morarenter af erstatningsbeløbet, som omhandlet i præmis 75 ovenfor, skal der tilkendes morarenter fra afsigelsen af nærværende dom, indtil det fulde erstatningsbeløb er blevet betalt af Kommissionen, og – som der er nedlagt påstand om – til ECB's refinansieringssats, forhøjet med tre og et halvt procentpoint, jf. analogt artikel 83, stk. 2, litra b), i delegeret forordning nr. 1268/2012 (jf. i denne retning dom af 10.1.2017, Gascogne Sack Deutschland og Gascogne mod Den Europæiske Union, T-577/14, EU:T:2017:1, præmis 178 og 179).
- 77 Derimod skal påstanden forkastes, for så vidt som den omfatter tilkendelse af morarenter fra den 1. februar 2017.
- 78 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal erstatningspåstanden som omhandlet i den første påstand tages til følge, uden at det er nødvendigt at tage stilling til den subsidiære påstand om annullation af den omtvistede e-mail.

Sagsomkostninger

- 79 Ifølge procesreglementets artikel 134, stk. 1, pålægges det den tabende part at betale sagsomkostningerne, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen i det væsentlige har tabt sagen, bør det pålægges den at betale sagsomkostningerne i overensstemmelse med sagsøgerens påstand herom.

På grundlag af disse præmisser
udtaler og bestemmer

RET TEN (Tredje Udvidede Afdeling):

- 1) Den Europæiske Union, repræsenteret ved Europa-Kommissionen, erstatter det tab, som Printeos, SA, har lidt på grund af den manglende betaling til dette selskab af et beløb på 184 592,95 EUR, som det havde krav på for påløbne morarenter for perioden fra den 9. marts 2015 til den 1. februar 2017 i medfør af artikel 266, stk. 1, TEUF til opfyldelse af dom af 13. december 2016, Printeos m.fl. mod Kommissionen (T-95/15).
- 2) Det erstatningsbeløb, der er omhandlet i punkt 1, forhøjes med morarenter fra afsigelsen af nærværende dom, og indtil det fulde erstatningsbeløb er blevet betalt til den sats, som er fastsat af Den Europæiske Centralbank (ECB) for dennes vigtigste refinansieringstransaktioner, forhøjet med tre og et halvt procentpoint.
- 3) I øvrigt frifindes Kommissionen.
- 4) Kommissionen betaler sagsomkostningerne.

Frimodt Nielsen
Póltorak

Kreuschitz

Forrester
Perillo

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 12. februar 2019.

Underskrifter

Indhold

Twistens baggrund	2
Retsforhandlinger og parternes påstande	6
Retlige bemærkninger	7
Twistens genstand	7
Den principale erstatningspåstand under den første påstand	8
<i>Gengivelse af parternes argumenter</i>	<i>8</i>
<i>Betingelserne for, at Unionen ifalder ansvar uden for kontraktforhold</i>	<i>11</i>
<i>Spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en tilstrækkeligt kvalificeret tilsidesættelse artikel 266, stk. 1, TEUF</i>	<i>11</i>
<i>Den omtvistede bestemmelses anvendelighed og forpligtelsen til at betale morarenter, henset til artikel 266, stk. 1, TEUF</i>	<i>12</i>
<i>Årsagssammenhængen og den skade, der skal erstattes</i>	<i>14</i>
Anmodningen om tilkendelse af morarenter under den anden påstand	15
Sagsomkostninger	15